

[itobiad], 2021, 10 (2): 1655-1677

“Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum.”:

Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma

“I think that a successful teacher must pay attention to children participation”:

A Phenomenological Study on the Children’s Participation in School

Tuğçe AKYOL

Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü

Asst. Prof., Afyon Kocatepe University, Faculty of Education/Primary Education Department

akyol.tugce@gmail.com / Orcid ID: 0000-0002-5860-9236

Havva ERDEM

Y.L. Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü

Master’s student, Afyon Kocatepe University, Faculty of Education/Primary Education Department

erdem.227@hotmail.com / Orcid ID: 0000-0003-0683-8237

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	: 04.11.2020
Kabul Tarihi / Accepted	: 01.04.2021
Yayın Tarihi / Published	: 20.06.2021
Yayın Sezonu	: Nisan-Mayıs-Haziran
Pub Date Season	: April-May-June

Atıf/Cite as: Akyol, T , Erdem, H . (2021). “Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum.”: Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 10 (2) , 1655-1677 . Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/62559/820944>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 – Istanbul / Eyup, Turkey. All rights reserved.

“Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum.”:

Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma*

Öz

Öğretmen adaylarının çocuk katılımına ilişkin olumlu bakış açısına sahip olmaları, ileriki meslek yaşamlarında katılım hakkını gerçekleştirme biçimlerini ve uygulamaların niteliğini etkileyecektir. Bu çalışmanın amacı, okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının eğitim kurumlarında çocuk katılımına yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye'nin iç ege bölgesindeki bir üniversitenin okul öncesi eğitimi ve sınıf eğitimi bölümlerinin son sınıfta öğrenim görmekte olan 8'i okul öncesi, 8'i sınıf öğretmen adayı olmak üzere toplam 16 öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından hazırlanan “Öğretmen Adaylarının Çocuk Katılımına Yönelik Görüşme Formu” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler, dört tema *çocuğun okulda katılımı, sınıfta alınan kararlar, görüşlerin ifade edilme süreci ve öğretmenlik uygulamasındaki deneyimler* olmak üzere toplam dört tema altında toplanmıştır. Bu araştırma sonucunda okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının katılıma yönelik olumlu bir bakış açısına sahip oldukları, katılımı sağlamaya yönelik uygulamalar konusunda deneyim kazanmak istedikleri belirlenmiştir. Öğretmen adayları, öğretmenlik deneyimleri sırasında çocukların görüşlerini soru-cevap yöntemi ile almaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk katılımını sağlamada aile ve öğretmenin önemli olduğunu ve ileriki meslek yaşamlarında katılım süreçlerine yer vermeyi düşündükleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının çocuk katılımı ile ilgili bilgi ve deneyimlerinin yetersiz olduğu göz önünde bulundurularak temel eğitim bölümü ders programlarına çocuk katılımı üzerine zorunlu ya da seçmeli dersler eklenebilir. Çocuk katılımının önemi ve rolü ile ilgili yönelik farkındalığın artırılması için temel eğitim bölümü öğrencilerine yönelik, seminerler gerçekleştirilebilir ve öğrenci kulüplerinde farklı uzmanlar tarafından çocuk katılımına yönelik projelerin gerçekleştirilmesine rehberlik edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Fenomenolojik Yaklaşım, Katılım, Katılım Hakkı, Okul Öncesi Öğretmen Adayı, Sınıf Öğretmen Adayı.

* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanlığının 27.10.2020 Tarih, 2020/186 Sayılı kararı ile Etik Kurul Kararı alınmıştır.

*“I think that a successful teacher must pay attention to
children participation”:*

**A Phenomenological Study on the Children’s Participation in
School**

Abstract

Prospective teachers' positive attitude towards child participation will affect the way they realize the right to participate in their future professional life and the quality of their practices. The aim of this study is to determine the opinions of pre-school and classroom teacher candidates about child participation in school. Qualitative research methods in this research study group used the phenomenological approach, Turkey's domestic pre-school to university in the Aegean education and is studying in the final year of classroom training section 8 of the pre-school has a total of 16 teachers, including 8 primary teacher candidates . In the research, as a data collection tool, "Interview Form for Teacher Candidates for Child Participation" prepared by the researchers was used. Content analysis was used and the data obtained from the research were gathered under four themes in total: the participation of the children at school, the decisions made in the classroom, the process of expressing opinions, and the teaching practice. As a result of this research, it was determined that teacher candidates have a positive viewpoint towards participation, and their knowledge and experience on participation is limited. The preservice teachers stated that they tried to get the opinions of the children by question and answer method during their teaching experiences. In addition, it was observed that the teacher candidates participating in this study thought that the family and the teacher are important in ensuring child participation and they consider including participation processes in their future professional lives. Compulsory or elective courses on child participation can be added to the curriculum of the basic education department. In order to raise awareness about the importance of child participation, seminars can be organized for teacher candidates and various specialists in student clubs can be guided in the realization of projects for child participation.

Keywords: Phenomenological Approach, Participation, Participation Right, Preschool Teacher Candidate, Primary School Teacher Candidate.

Giriş

Günümüzde sosyal ve politik açıdan özel haklara sahip bireyler olan çocuklara verilen önem giderek artmaktadır. Bu önemin çocukların kendilerini ilgilendiren durumlar ile ilgili kararlar alabilme ve katılım hakkına sahip olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir (Moss, Clark & Kjørholt, 2005). Pascal ve Bertram (2009) katılımı, çocukların aktif birer vatandaş olarak toplumda yer almaları şeklinde açıklamaktadır. Çocukların bağımsız ve aktif bireyler olabilmeleri için katılım haklarını toplumsal yaşamda kullanmaları gereklidir. Gerçek bir katılımın gerçekleşebilmesi için yetişkinlerin çocuğa ilişkin bakış açıları değerlendirilmelidir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989) çocuk ve çocukluk kavramına ilişkin bakış açılarını büyük ölçüde değiştirmiştir. Sözleşmede yaşama, gelişme, korunma ve katılma hakları yer almaktadır (Akyüz, 2016). Katılım hakkı, çocukların kendilerini ilgilendiren durumlarda, yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun şekilde görüşlerini ifade edebilmelerini, toplanma, dernek kurma gibi aile ve toplumda aktif birey olmalarını sağlayan bir hakır (Lansdown, 2001; UNICEF, 2009). Sözleşme’de çocukların görüşlerinin dikkate alınması gerektiğini vurgulayan Madde 12, ifade özgürlüğü Madde 13, görüş, inanç ve vicdan özgürlüğünü kapsayan Madde 14, dernek kurma ve barış içinde toplantı yapma özgürlüğü Madde 15 katılım hakkı ile doğrudan ilgili maddelerdir (UNICEF, 2004). Sözleşme’de çocuk haklarının uygulamaya konulabilmesi için eğitim ortamlarının ve uygulanan eğitim programlarının çocukların aktif katılımını desteklemesi gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca çocuk katılımının sağlanması için okulda çocuk merkezli demokratik ortamların oluşturulmasına dikkat çekilmektedir (Percy-Smith & Thomas, 2010; UNICEF, 2009). Çocukların önemli bir zaman dilimini geçirdikleri, sosyal ilişkiler ve öğrenme deneyimleri edindikleri okulda katılım hakkına yer verilmesi gereklidir. Gearon (2015) en etkili okulların; demokrasiyi uygulayan, çocuklara farklı konuları tartışma fırsatı veren ve aktif birey olmalarını destekleyen sağlayan okullar olduğunu ifade etmiştir. Çocuklar kendi hakları ile ilgili farkındalığı, hakların uygulandığı ve saygı duyulduğu ortamlarda kazanabilir (Howe & Covell, 2007).

Okulda çocuk haklarını dikkate alan uygulamaların gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin anlayışları ve bakış açıları etkilidir (Covell et al., 2010; Pandey, 2007). Banko (2017) yapmış olduğu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik yüksek düzeyde tutumlara sahip olduklarını fakat sınıf içindeki uygulamalarında çocuk haklarına uygun davranış ve görüşlerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Waldron ve Oberman (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ilkökul öğretmenlerinin insan hakları eğitimi önemsedikleri ve çocukları haklara sahip bireyler olarak değil haklar ile ilgili görevleri

“Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum.”:

Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma

gerçekleştirecek bireyler olarak gördükleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin olumsuz bir tutuma sahip olmaları, yetişkin olarak otoritelerinin azalacağını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır (Figue, 2013). Lo, Leung ve Yuen (2015) öğretmenlerin çocuk haklarını önemsemeyen bir yaklaşımla disiplin sağlamaya çalıştıklarında, öğrencilerin kendilerini rahat ifade edemediklerini ve sınıf kurallarına uymadıklarını belirtmiştir. Dönmez (2015) ilkökul öğretmenlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları ile sınıf yönetimi profilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, takdir edilen sınıf yönetimi profili ile çocuk hakkına yönelik tutumları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları, çocukların katılım süreçlerini desteklemede biçimlerini de etkilemektedir (Osler & Starkey, 1996). Katılım hakkının hayata geçirilebilmesi için öğretmenlerin çocuk katılımına yönelik görüşlerinin ve katılımı gerçekleştirmeye yönelik uygulamalarının belirlenmesi gereklidir. Yurt içinde ve yurt dışında okul öncesi (Batistič Zorec, 2015; Koran & Avcı, 2017; Tozduman Yaralı & Güngör Aytar, 2017; Turnšek, 2016) ve ilkökul (Horgan, et al., 2017; Shaik, 2016; Urfalioğlu, 2019) öğretmenlerinin çocuk katılımına yönelik bilgi düzeylerinin ve katılım hakkına ilişkin uygulamalarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılan çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Öğretmenlerin çocukların karar verebilecek olgunluğa ve sosyal yaşantılarını belirleyecek yeterliklere sahip olamadıklarına ilişkin düşünceleri, okulda katılım süreçlerinin sınırlanmasına neden olmaktadır (Turnšek, & Pekkarinen, 2009). Bu yüzden öğretmenlerin çocuk haklarını bilmeleri, çocukların haklarına saygılı ortamlar oluşturabilmeleri ve davranışları ile çocuklara örnek olmaları önemlidir (Peker Ünal, 2010). Öğretmen adaylarının da yine aynı şekilde çocuk haklarına ilişkin olumlu tutumlara sahip olmaları, ileriki meslek yaşamlarında çocuk haklarına yönelik gerçekleştirecekleri uygulamaların niteliğini ve kendi haklarının bilincinde olan nesillerin yetiştirilmesinde etkili olacaktır (Pilatin, 2019). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının davranış ve algılarını etkilediği belirtilmektedir (Karaman Kepenekçi & Baydık, 2009). Alanyazında okul öncesi (Aydınlık, 2017; Doğan, Torun & Akgün, 2014; Long, 2017) ve sınıf (Lo, 2018; Shah, Shrestha & Thapa, 2016; Şehirli & Ergin, 2017) öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarını inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Lelebici ve Çeliköz (2017) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının yüksek olduğu, Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni okuyan ve lisans düzeyinde çocuk hakları dersi alan öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının çocuk katılımına yönelik görüşlerini inceleyen çalışmalar (Faiz & Kamer 2017; Hareket, 2019; Hareket & Gülhan, 2017) sınırlı sayıdadır. Hareket (2019) okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının

çocuk haklarına yönelik bilişsel algılarını incelediği çalışmada, öğretmen adaylarının yaşama güvenlik gibi negatif statü haklarına odaklanırken; katılım, toplanma, dernek kurma gibi aktif statü haklarına ilişkin algılarının sınırlı olduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle, bu çalışmada okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının eğitim kurumlarında çocukların katılım hakkına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının çocukların okulda katılımına yönelik görüşleri nelerdir?
2. Okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının sınıfta çocuklar ile birlikte karar verme süreçlerine yönelik deneyimleri nelerdir?
3. Okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının çocukların görüşlerini ifade etme sürecine yönelik deneyimleri nelerdir?
4. Okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamasında çocuk katılımı ile ilgili deneyimleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışmada, okul öncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının çocuk katılımını nasıl anlamlandırdıkları ve bu konuda elde ettikleri deneyimleri, bilgileri paylaşmaları amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Bu çalışmada fenomen olarak “çocuk katılımı” alınmıştır.

Fenomenolojik yaklaşım ile bireyin bilgi ve deneyimleriyle oluşturduğu bir konuya ait düşüncelerini anlamak mümkündür (Christensen, Johnson & Turner, 2011). Deneyimler, bir durumun dışarıdan görünüşü ile o durumun bireylerin kafalarında nasıl görüldüğünün birleşimidir (Husserl, 2012). Fenomenoloji deneyimlerin tanımlanmasını içerir. Deneyimlere ait veriler, katılımcıların düşüncelerinin değerlendirilmesi bu yaklaşımın özünü oluşturur (Moustakas, 1994). Johnson ve Christensen (2014) fenomenolojinin bir veya birden fazla bireyin bir konu ile ilgili yaptığı tanımları ifade ettiğini belirtmiştir. Fenomenolojik araştırmanın amacını ise çalışmaya katılım sağlayan bireylerin yaşadıkları deneyimleri ve kazandıkları bakış açılarını öğrenmektir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye'nin iç ege bölgesindeki bir üniversitenin okul öncesi eğitimi ve sınıf eğitimi bölümlerinin son sınıflarında öğrenim görmekte olan 8'i okul öncesi, 8'i sınıf öğretmen adayı

“Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum.”:

Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma

olmak üzere toplam 16 öğretmen adayı oluşturmuştur. Öğretmen adayları amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının son sınıfta olmaları ve öğretmenlik uygulaması dersini almış olmaları ölçüt olarak belirlenmiştir. Çalışma grubundaki okul öncesi öğretmen adaylarının hepsi kızdır ve dördü 22, dördü 23 yaşındadır. Sınıf öğretmeni adaylarının ise ikisi kız ve altısı erkek, üçü 21, üçü 22, biri 23 ve biri 24 yaşındadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmacılar alan yazın taraması yaptıktan sonra “Öğretmen Adaylarının Çocuk Katılımına Yönelik Görüşme Formu”nu hazırlamıştır. Görüşme formu, iç geçerliği sağlamak amacıyla Sınıf Eğitimi, Okul Öncesi Eğitimi ve Çocuk Gelişimi alanında üç uzmanının görüşüne sunulmuştur. Alan uzmanlarından gelen dönütler sonrasında görüşme formunda yer alan dokuz sorudan birinde değişiklik yapılarak “Neden?” sorusu eklenmiştir.

Daha sonra pilot çalışma kapsamında iki öğretmen adayı ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler sonrasında tüm soruların açık ve anlaşılır olduğuna karar verilmiş, sadece görüşme sorularından birine verilen cevapları zenginleştirmek amacıyla sonda kullanılmıştır. Örneğin “Öğretmenlik uygulaması sınıfınızdaki etkinlikleri/ödevleri planlarken çocukların fikirlerini alıyor musunuz?” sorusunun cevabı olumlu olması durumunda “Bunun dışında çocukların görüşlerini ifade edebilmeleri için başka neler yapılabilir?” sorusu eklenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya ilişkin etik kurul izni Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 27.10.2020 tarihli ve 10 sayılı olarak çıkmıştır. Araştırmacılar tarafından araştırmaya katılan öğretmen adaylarına araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir ve kimliklerinin gizli tutulacağı belirtilmiştir. Araştırmaya katılmaya gönüllü olduğunu söyleyen ve onam formunu imzalayan öğretmen adayları ile online görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık olarak 15-20 dakika civarında sürmüş ve öğretmen adaylarının hepsi ses kaydı için izin verdikleri için bütün görüşmeler kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizi için içerik analizi yapılmıştır. Fraenkel ve Wallen (2005) içerik analizinin araştırmaya katılan bireylerin inançlarını, tutumlarını ve fikirlerini ortaya çıkaran bir teknik olduğunu belirtmiştir.

Bu araştırmada Kuckartz (2019) tarafından geliştirilen içerik analizi basamakları (a) verilerin hazırlanması, (b) görüşme formunda yer alan

“İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi”
“Journal of the Human and Social Sciences Researches”
[itobiad / 2147-1185]

Cilt/Volume: 10,
Sayı/Issue: 2,
2021

sorulara uygun ana temaların belirlenmesi, (c) ana temalara uygun verilerin kodlanması, (d) alt temaların belirlenmesi, (e) verilerin yorumlanması ve (f) raporlaştırma gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, elde edilen veriler düzenlenmiş ve yazılı metinlere dönüştürülen görüşmeler bir ön izlemeye geçirilmiştir. İkinci aşamada, görüşme dökümlerinden yola çıkılarak iki araştırmacı tarafından ana temalar belirlenmiş, üçüncü aşamada temalar doğrultusunda veriler kodlanmış, dördüncü aşamada kodlamalardan yola çıkılarak ana temalara uygun alt temalar oluşturulmuştur. Belirlenen temalar ve alt temalar dışında, ayrı bir temanın oluşmadığı hakkında araştırmacılar tarafından görüş birliğine varılmıştır. Ayrıca bağımsız üçüncü bir uzman kod ve temaları yeniden gözden geçirmiş ve temalar hakkında hep birlikte fikir birliği sağlanmıştır. Beşinci aşamada, temalar doğrultusunda elde edilen bulgular yorumlanmış ve altıncı aşamada sonuçlar raporlaştırılmıştır.

İnanırlık ve Tutarlılık

Bu araştırmada inandırıcılığın sağlanması için uzun süreli etkileşim, derinlemesine veri toplama, katılımcı teyidi ve uzman incelemesi gibi stratejiler kullanılmıştır (Lincoln & Guba, 1986, Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmacılar görüşme dökümlerini birkaç kez okuyup, gözden geçirmiş, veri kaynakları ile uzun süreli etkileşim içinde olmuştur. Araştırmada kapsamında kurumlardan alınan izinler araştırmada belirtilmiştir. Araştırmanın katılımcılarına gerekli bilgilendirmeler yapılmış ve onam formları sunularak katılımcı teyitleri de sağlanmıştır. Bu çalışmada yapılan alıntılarda etik unsurlara bağlı kalınarak katılımcıların isimleri kullanılmamıştır. Katılımcıların gizliliğini korumak için görüşme dökümlerinde önceden belirlenmiş "Ayşe, Oya, Ali, vb." rumuz isimler kullanılmıştır.

Görüşler ve deneyimler ayrıntılı bir şekilde betimlenmiş ve alıntılar ile birlikte okuyuculara verilerin gerçekliğine ilişkin süreçler sunulmuştur. İki araştırmacı tarafından bağımsız değerlendirmeler gerçekleştirilmiş olup, görüşme formunun hazırlanmasında alan uzmanlarından görüş alınmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Tutarlılık için araştırma verilerinin aynı koşullarda toplanmasına, toplanan verilerin kayıt altına alınmasına ve verilerin sonuçlar ile ilişkilendirilmesine dikkat edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ayrıca veriler bir ay zaman dilimi bırakılarak iki defa analiz edilmiştir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmaya katılan son sınıf öğretmen adaylarının haftada bir gün öğretmen uygulaması kapsamında staj yapmaları nedeniyle çocuk katılımına yönelik deneyimleri belirli bir düzeyde olabilir. Araştırma verilerinin sadece görüşmeler yoluyla toplanması, öğretmen adaylarının

“Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum.”:

Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma

uygulamaları sırasında gözlemlerin gerçekleştirilmemesi de araştırmanın sınırlılıklarından biridir.

Bulgular

Araştırma verileri, yapılan içerik analizi sonucunda dört tema altında toplanmıştır. Bu temalar ‘Çocuğun Okulda Katılımı, Sınıfta alınan kararlar, Görüşlerin ifade edilme süreci ve Öğretmenlik uygulamasındaki deneyimler’ olarak belirlenmiştir. Temalar ve alt temalara ait başlıklar aşağıda Tablo 1’de verilmiştir. Temalara ilişkin alt temalar başlıklar halinde, öğretmen adaylarının görüşlerinden alıntılar yapılarak belirtilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Çocuk Katılımına Yönelik Görüşlerine İlişkin Tema ve Alt Temalar

Temalar	Alt Temalar
Çocuğun okulda katılımı	Katılımı sağlayan etmenler Katılıma ilişkin örnekler
Sınıfta alınan kararlar	Karar alma süreci Kararların uygulanması
Görüşlerin ifade edilme süreci	Kullanılan yöntemler-teknikler Etkinlikler/ödevler
Öğretmenlik uygulamasındaki deneyimler	Mesleki Yeterlilikler Öneriler

Çocuğun Okulda Katılımı

Çocuğun okulda katılımı temasına ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Çocuğun Okulda Katılımına İlişkin Görüşler

Alt tema	Cevaplar	Okul Öncesi Öğretmen Adayları (OÖÖ)	Sınıf Öğretmen Adayları (SÖ)
		f	f
Katılımı sağlayan etmenler	Aile	5	4
	Öğretmen	3	4
Katılıma ilişkin örnekler	Seçenekler sunma	4	6
	Materyallere ilgi duyma	4	2

Çocuğun okulda katılımı temasına ilişkin katılımı sağlayan etmenler ve katılıma ilişkin örnekler olmak üzere iki alt tema belirlenmiştir. Tablo 2'ye göre, öğretmen adayları katılımı sağlayan etmenlerin öğretmen ve aile olduğunu belirtmiştir. Okul öncesi öğretmen adaylarından Merve öğretmenin etkisini *"En önemli faktörlerden birisi öğretmen. Ne kadar sosyoekonomik düzeyi düşük bir okul ya da zengin uyarıcılarla dolu bir okul da olsa öğretmen çocuğu doğru yönlendiremediği sürece çocuğun katılımı sağlanamıyor."* şeklinde açıklarken, Ayşe *"İlk başta öğretmenin tavrı etkiler... Öğretmenin seçtiği etkinlikler dikkat çekici olmalıdır. Etkinlik çekici olmadığı zaman çocuklar herhangi bir katılım sağlamıyorlar..."* şeklinde belirtmiştir. Sınıf öğretmen adayı Ali ise *"En önemlisi öğretmendir. Çünkü öğretmen, öğrenciyi etkin kılabilmek için ne kadar çok etkinlik yaparsa o kadar çok etkili olur."* demiştir.

Okul öncesi öğretmen adayı Eda *"... Bir aile gün sonunda çocuğuna bugün okulda neler yaptın, neler öğrendin hadi bana da anlat dediği zaman çocuk bir iki gün ailesi sorduğunda söyler .. Bu da katılımını arttırır."*, sınıf öğretmen adayı Mehmet ise *"...Ailede bir birey olarak yer alması gerekiyor. Kendini ilk ailede ifade edebilmesi gerekiyor..."* şeklinde ailenin etkisini ifade etmiştir. Okul öncesi ve sınıf öğretmen adayları benzer şekilde öğretmen tarafından gerçekleştirilen uygulamaların katılımı sağladığını ve ailede çocuklara söz hakkı verilmesinin bu süreci etkilediğini açıklamıştır.

Tablo 2'ye göre, öğretmen adayları katılıma ilişkin çocuklara seçenekler sunma ve çocukların materyallere ilgi duymaları şeklinde örnekler vermiştir. Okul öncesi öğretmen adaylarından Oya *"Öğretmenlik uygulamasında sınıf içinde çocuklara iki etkinlik sunduk. Hangi etkinliği yapmak istediklerini kura yöntemini kullanarak seçim yaptırmıştık."*, sınıf öğretmen adayı Burak ise *"Sınıf kuralları belirlenirken çocukların fikirleri alınmıştı. Ortak fikirlerle hareket edilmişti."* ifadeleri ile çocuklara seçenekler sunduklarını açıklamıştır. Okul öncesi öğretmen adayı Fatma *"...sınıfa farklı bir materyal getirdiğimiz zaman çok ilgilerini çekiyor. Hemen o materyali alıp oyun kurabiliyorlar. Çocuğun doğrudan kendinin katılımıyla, kendi yapılandırmasıyla ortaya bir etkinlik çıkmış oluyor."*, sınıf öğretmen adayı Duygu *"Termometre ile suyun sıcaklığını ölçmeye çalıştık. Termometre kullanmak onların dikkatini çekti ve her çocuk bu etkinliğe katıldı."* şeklinde sınıf içi katılıma örnekler vermiştir. Öğretmen adayları çocuklara farklı materyaller sunulduğunda etkinliğe daha çok ilgi duyduklarını ve katılım sağladıklarını vurgulamıştır.

Sınıfta Alınan Kararlar

Sınıfta alınan kararlar temasına ilişkin bulgular Tablo 3'de verilmiştir.

“Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum.”:
Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma

Tablo 3. Sınıfta Alınan Kararlara İlişkin Görüşler

Alt tema	Cevaplar	Okul Öncesi	Sınıf
		Öğretmen Adayları (OÖÖ)	Öğretmen Adayları (SÖ)
		f	f
Karar alma süreci	Etkinlik seçimi	5	7
	Sınıf kuralları	3	1
Kararların uygulanması	Kolaylıklar (sınıf yönetimi/gelişim alanlarının desteklenmesi)	4	5
	Zorluklar (kısıtlı süre/karar süreci)	4	3

Sınıfta alınan kararlar teması, karar alma süreci ve kararların uygulanması olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır. Tablo 3’e göre, öğretmen adaylarının büyük bir kısmı benzer şekilde sınıfta yapılacak etkinliklerin seçiminde çocuklar ile birlikte kararlar aldıklarını belirtmiştir. Bazı öğretmen adayları sınıf kurallarının belirlenmesinde de çocuklar ile birlikte karar aldıklarını belirtmiştir.

Fatma (OÖÖ) *“...Gelecek hafta hangi etkinlikleri yapalım, hangi oyunları oynayalım. İki oyunumuz var hangisini oynayalım şeklinde oylamalar yapıyorduk...”* ve Menekşe (SÖ) *“Hangi oyunu oynamak istediklerini soruyorum. Onlarda en çok hangi oyunu oynamak istiyorlarsa onu oynuyoruz.”* şeklinde karar alma sürecini açıklamıştır. Okul öncesi öğretmen adaylarından Gülşen sınıf kurallarını da çocuklar ile birlikte belirlediklerini *“Kuralları çocuklarla birlikte alıyoruz ki o kurallara uymalarını bekleyelim. Eğer sadece o kuralı sen koyarsan çocuktan fazla katılım beklememiz olanaksız...”* diyerek açıklamıştır.

Tablo 3’e göre, öğretmen adayları alınan kararların uygulanmasında kolaylıklar ve zorluklar yaşadıklarını belirtmiştir. Birlikte alınan kararların sınıf yönetimini kolaylaştırdığını Oya (OÖÖ) *“Kendi istedikleri olduğu için etkinliğe daha fazla odaklanıyorlar... Daha çok mutlu oluyorlar.”* ve Sedat (SÖ) *“Çocuklar daha istekli bir şekilde derse katılırlar... Ders daha verimli olur ve konuları daha iyi anlarlar.”* diyerek belirtmiştir. Karar vermenin çocuklara özgüven kazandırdığını Cengiz (SÖ) *“...Çocuk aklına gelen şeyleri çok rahatlıkla ifade edebiliyor. Çocuk bu süreçte aktif oluyor ve çocuğun özgüveni gelişiyor...”* diyerek, karar alma süreçlerinde çocukların mutlu olduklarını Gamze (OÖÖ) *“Onlara birkaç etkinlik seçeneği sunup hangisini yapmak istersiniz diye onların kararlarını alıyorum. Benim çocukları katmadan kendi planladığım etkinliklerde çok mutlu olduklarını görmedim. Kendi seçtikleri etkinliklerde daha*

hevesli katılıyorlar ve mutlu oluyorlar." şeklinde belirtmiştir. Okul öncesi ve sınıf öğretmen adayları benzer şekilde çocukların kendi belirledikleri durumlar olduğu zaman etkinliklere daha istekli katıldıklarını belirtmiştir.

Hem okul öncesi hem de sınıf öğretmeni adayları, sınıfta kısıtlı bir süre kaldıkları için kararların uygulanmasında zorluklar yaşadıklarını belirtmiştir. Bekir (SÖ) *"Henüz gözlem aşamasında olduğumuz için ders anlatmadığımız için birlikte karar alma şansımız olmuyor..."* ve Eda (OÖÖ) *"Bizim yapabildiklerimiz sınırlı kalıyor. Sınıfımızdaki hocamız ne kadarına izin verirse o kadar yapabiliyoruz..."* demiştir. Öğretmen adayları çocukların farklı istekleri ve görüşleri olduğu zaman katılımı sağlama noktasında zorlandıklarını belirtmiştir. Bu görüşlerini Sevgi (OÖÖ) *"Bazen çocukların hepsi farklı düşünceler söyleyebiliyorlar...Her çocuk kendi söylediği oyunu oynamak istiyor. Fakat arkadaşının düşüncesini kabul etmek istemiyor..."* ve Mehmet *"...bir karar alırken her birinin verdiği kararı yapmak zor. Her biri farklı şeyler istiyor ve bunu uygulamakta açıkçası zorlanıyorum..."* şeklinde ifade etmiştir.

Görüşlerin İfade Edilme Süreci

Görüşlerin ifade edilme süreci temasına ilişkin bulgular Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Görüşlerin İfade Edilme Sürecine İlişkin Görüşler

Alt tema	Cevaplar	Okul Öncesi Öğretmen Adayları (OÖÖ)	Sınıf Öğretmen Adayları (SÖ)
		f	f
Kullanılan yöntemler-teknikler	Materyaller	5	2
	Soru-cevap	3	6
Etkinlikler/ödevler	Uygulama	2	5
	öğretmenine danışma Çocuklara danışma	6	3

Görüşlerin ifade edilme süreci temasında, kullanılan yöntemler-teknikler ve etkinlikler/ödevler olarak iki alt tema oluşturulmuştur. Tablo 4'e göre, okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf öğretmen adaylarına göre çocukların görüşlerini daha rahat ifade edebilmeleri için daha çok farklı materyaller kullandıkları görülmektedir. Ayşe (OÖÖ) *"Kuklalarla çocukların kendilerini çok rahat ifade ettiklerini gözlemliyorum. Sınıfa bir mikrofon ile girdiğinizde ve çocuğa konuşması için mikrofonu uzattığımızda bu durum ona çok farklı geldiği için görüşlerini çok rahat ifade ediyor..."* demiştir. Çocukların görüşlerini alırken

"Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum."

Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma

kullandıkları soru cevap yöntemini Gülşen (OÖÖ) *"Güne başlama ve değerlendirme kısmında soru-cevap yöntemini kullanarak fikirlerini alıyorum. Çocuklar birey olduklarını, kendi görüşlerine önem verildiğini hissederler."* ve Burak (SÖ) *"Daha çok soru-cevap üzerinden gidiyoruz... Aslında gittiğimiz sınıflarda hocalardan da farklı bir şey görmeyince insan diğer yöntemleri uygulamaya çekingen kalıyor."* diyerek açıklamıştır.

Tablo 4'e göre, okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf öğretmen adaylarına göre, etkinlik ya da ödev planlarken çocuklara daha çok danıştıkları, sınıf öğretmeni adaylarının ise uygulama öğretmene daha çok danıştıkları görülmektedir. Sınıf öğretmen adaylarından Duygu *"Önce öğretmene danışıyorum. Öğretmen uygun görürse öğrencilere danışıyorum. Uygun görmezse çocuklara danışmıyorum."*, Sedat *"...Sınıf öğretmeniyle de paylaştığımızda uygun görürse çocuklara hangi etkinliği yapmak istedikleri noktasında fikirlerini alıyoruz."* ve Sevgi (OÖÖ) *"Bir gün uygulamaya gittiğim için çok fazla alamıyorum. Gittiğimiz günde de öğretmenimiz hangi etkinlikleri istiyorsa onları yapıyoruz. Ama çocuklara ne yapmak istersiniz diye soruyorum."* demiştir. Uygulamaları sırasında çocukların fikirlerini almaya çalıştığını Gönül (OÖÖ) *"Etkinlikleri planlayıp gidiyorum ama biraz daha esnek davranarak çocuklarında fikirlerini alıyorum."*

Görüşlerin ifade edilme süreci teması incelendiğinde öğretmen adaylarının çocukların görüşlerini alırken farklı materyaller ve soru-cevap yöntemini kullandıkları, sınıf öğretmen adaylarının çocukların görüşlerini alırken sınıfın öğretmene bağlı kaldıkları belirlenmiştir. Okul öncesi öğretmen adaylarının ise uygulamaları sırasında çocukların görüşlerine yer vermeye çalıştıkları görülmektedir.

Öğretmenlik Uygulamasındaki Deneyimler

Öğretmenlik uygulamasındaki deneyimler temasına ilişkin bulgular Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlik Uygulamasındaki Deneyimlere İlişkin Görüşler

Alt tema	Cevaplar	Okul Öncesi Öğretmen Adayları (OÖÖ)	Sınıf Öğretmen Adayları (SÖ)
		f	f
Mesleki	Yeterli	4	2
Yeterlilikler	Yeterli değil	4	6
Öneriler	Önem verme	3	7
	Planlar	5	1

Öğretmenlik uygulamasındaki deneyimler temasının mesleki yeterlilikler ve öneriler olmak üzere iki alt teması bulunmaktadır. Tablo 5'e göre, katılım süreçleri ile ilgili kendini yeterli gören ve görmeyen okul öncesi öğretmen adaylarının aynı sayıda olduğu, kendini yeterli görmeyen sınıf öğretmeni adaylarının yeterli görenlerden daha fazla olduğu görülmektedir. Merve (OÖÖ) "Kendimi yeterli görüyorum. Çünkü lise stajımdan bu zamana çocukların hep etkinliklerime katıldığını gördüm. Bunun sebebi de dikkat çekici etkinlikleri almaya ve daha çok oyunlaştırarak etkinlikleri vermeye çalışmam." ve Burcu "Kısmen yeterli görüyorum. Çünkü sadece staj yaptığım için haftada bir gün çocuklarla bir aradayım... Kendi sınıfım olsa bir çocuk katılmadığımda onun seveceği şekilde, dikkatini çekeceği şekilde etkinliği esnetebilirim ve onun katılımını sağlayabilirim..." şeklinde katılımın sağlanması açısından kendilerini yeterli gördüklerini açıklamıştır. Öğretmen adaylarından Gülşen (OÖÖ) "Kendimi tam anlamıyla tabi ki yeterli hissetmiyorum. Şu an aday öğretmen olduğum için sınıf yönetimi tamamen bana ait olmaması ve sınıfta bir karar almak istediğimde uygulama öğretmenine danışmak zorunda kaldığımız için..." ve Duygu (SÖ) "Kendimi tam anlamıyla yeterli görüyorum diyemem. Çünkü deneyimim yok.." diyerek kendilerini yeterli görmediklerini belirtmiştir.

Tablo 5'e göre, sınıf öğretmen adaylarının büyük bir kısmının katılım süreçlerine meslek hayatlarında önem vermeyi düşündükleri görülmektedir. Menekşe (SÖ) "Kesinlikle düşünüyorum. Geleneksel öğretmenlik algısını da kırmak istiyorum. Çünkü çocuklar için daha yararlı olacağını düşünüyorum." ve Bekir (SÖ) "Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum. Kesinlikle ben de uygulamayı düşünüyorum." şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Gamze (OÖÖ) "Çocuğun katılımını geliştirecek etkinliklere yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çocuğun katılımı için pahalı materyaller ve popüler bir okula gitmeye gerek yok... Öğretmenlerimiz yeter ki elindeki materyalleri kullanabilsin. Öğretmen çocuğun aktif katılımını sağlayabilecek fırsatlar sunabilsin." ve Oya (OÖÖ) Planlama yaparken çocukların isteklerini göz önünde bulundurmuyoruz. Çocukların istedikleri şeyler olduğunda çocuklar daha mutlu oluyor ve daha fazla etkinliklere katılım sağlıyorlar." şeklinde planlamalar ile ilgili önerilerde bulunmuştur.

Öğretmenlik uygulamasındaki deneyimler temasına ilişkin bulgular incelendiğinde, çocuk katılımının sağlanmasında kendilerini yeterli gören ve görmeyen öğretmen adaylarının olduğu ve kendilerini yeterli görmeyen öğretmen adaylarının deneyim kazanmanın önemine değindikleri belirlenmiştir. Ayrıca okul öncesi ve sınıf öğretmen adayları ileriki meslek yaşamlarında katılım süreçlerine yer vereceklerini vurgulamıştır.

Tartışma ve Sonuç

Okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının eğitim kurumlarında çocuk katılımına yönelik görüşlerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırma sonucunda elde edilen veriler çocuğun okulda katılımı, sınıfta alınan kararlar, görüşlerin ifade edilme süreci ve öğretmenlik uygulamasındaki deneyimler olmak üzere toplam dört tema altında belirlenmiştir. Araştırmanın birinci alt probleminde, okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının çocuk katılımını sağlamada aile ve öğretmen faktörlerinin etkili olduğunu düşündükleri sonucu elde edilmiştir. Öğretmen adaylarının katılıma ilişkin çocuklara seçenekler sunmaları ve çocukların materyallere ilgi duymaları şeklinde örnekler verdikleri belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması kapsamında sınıf içinde gerçekleştirilen uygulamaları ve çocukları gözlemlemelerinin, bazı planlamalar yapmalarının bu sonuç üzerinde etkili olduğu düşünülebilir. Elde edilen bu sonuçla paralel olarak alanyazında öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik olumlu tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşılan çalışmalar bulunmaktadır (Kıraç, 2019; Lo, 2018; Pilatin, 2019; Shah, Shrestha & Thapa, 2016). Faiz ve Kamer (2017) okul öncesi, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik görüşlerini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada, öğretmen adayları çocuk haklarının gerçekleştirilmesinde ailenin önemli olmasına karşın ailelerin çocuk haklarını yeteri kadar önem vermediğini ve çocukların fikirlerini önemsemeleri gerektiğini ifade etmiştir. Çocuk haklarının etkili bir şekilde uygulamaya geçirilebilmesinde öğretmenlerin rolü oldukça önemlidir. Öğretmenlerin çocukların kendi hakları ile ilgili bilince sahip olabilmeleri için sınıfta gerekli düzenlemelerin yapılması ve hakların uygulamaya geçirilmesini sağlayan deneyimlerin kazandırılması gibi görevleri bulunmaktadır (Öztürk, Eren & Topçu, 2019; UNESCO, 2003). Bu açıdan yaklaşıldığında bu çalışmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk katılımına yönelik farkındalıklarının olduğu söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemine yönelik öğretmen adaylarının sınıfta yapılacak etkinliklerin seçiminde ve sınıf kurallarının belirlenmesinde çocuklar ile birlikte kararlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen adaylarının sınıftaki uygulamalarda çocuklar ile birlikte karar vermeye çalışmaları, çocuk katılımına yönelik olumlu bir bakış açısına sahip olmalarından kaynaklanmış olabilir. Turnšek (2007) öğretmenlerin katılım kavramını çocuklara sundukları iki alternatiften birini seçmeleri şeklinde açıkladıklarını, çocukların yetişkinlerin tek başına belirledikleri seçeneklere karar vermelerinin ise tam anlamıyla gerçek bir katılım sürecini yansıtmadığını belirtmiştir. Şallı İdare (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, çocukların sınıfta sadece oyuncaklara ve sınıf içi etkinliklere

karar verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmaların, araştırmadan elde edilen sonuçları desteklediği görülmektedir.

Bu araştırmaya katılan öğretmen adayları çocuklar ile birlikte aldıkları kararların sınıf yönetimini kolaylaştırdığını, çocukların etkinliklere daha istekli katıldığını belirtmiştir. Öğretmen adaylarının çocuklar ile birlikte alınan kararların kolaylıkları hakkında hemfikir oldukları anlaşılmaktadır. Çocukların okulda katılım süreçlerinin incelendiği çalışmalarda, karar verme süreçlerinin çocukların etkinliklere ilişkin motivasyon ve ilgilerini geliştirdiği, sınıfta rahatlıkla karar alabilen çocukların daha az davranış sorunları olduğu, benlik saygılarının yüksek olduğu belirlenmiştir (Hännikäinen & Rasku-Puttonen; 2010; Pećnik, Matić & Tokić Milaković, 2016). Okul öncesi ve sınıf öğretmeni adayları benzer şekilde sınıfta geçirdikleri sürenin sınırlı olması ve öğretmenlik uygulaması sırasında sınıfın öğretmeni tarafından yönlendirilmeleri nedeniyle kararların uygulanmasında zorluklar yaşadıklarını belirtmiştir. Ayrıca öğretmen adayları karar verme aşamasında çocukların farklı istekleri ile karşılaştıklarında zorluklar yaşadıklarını ifade etmiştir. Alanyazında çocukların karar verme süreçlerine dahil edilmesinin olumlu etkileri olduğunu belirten çalışmaların yanısıra (Danner & Jonynienė, 2013; Pascal & Bertram, 2009) öğretmenlerin çocukları karar verme süreçlerine sınırlı şekilde yer verdiği (Koran & Avcı, 2017; Sargeant, 2017; Shaik & Ebrahim, 2015) sonuçlarına ulaşılan çalışmaların da olduğu görülmektedir. Okuldaki katılım süreçleri, çocukların kendilerini ilgilendiren durumlar hakkında verdikleri kararları ve değişiklikleri de kapsadığı için karar verme süreçlerinin öğretmenler tarafından gözden geçirilmesi gereklidir (Turnšek, 2009). Ayrıca öğretmen adaylarının sınıfta çocuklar ile birlikte karar alma süreçlerine ilişkin daha aktif yöntemler kullanmaları ve örnek uygulamalar gerçekleştirmeleri konusunda uygulama öğretmenleri tarafından desteklenmesi gerektiği söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü alt problemine yönelik öğretmen adaylarının çocukların görüşlerini alırken farklı materyaller ve soru-cevap yöntemini kullandıkları, sınıf öğretmeni adaylarının çocukların görüşlerini alırken sınıfın öğretmenine danışmaya çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut çalışmaya katılan öğretmen adaylarının haftada bir gün uygulamaya gittikleri düşünüldüğünde karar verme süreçlerinde olduğu gibi sınıfın öğretmenine bağlı kalmaları beklenen bir sonuçtur. Bu sonuçları destekler şekilde Waller ve Bitou (2011) yapmış oldukları çalışmada, çocuk katılımının sağlanmasında yetişkinlerin sınırlandırmaları dışında çocukların kendi görüşlerini ifade edebilecekleri olanakların sunulması gerektiğini belirtmiştir. Katılımın çocukların görüşlerini ifade etmeleri ile bağlantılı olması, çocukların gelişen kapasitelerine verilen önemin bir göstergesidir (Rinaldi, 2006).

“Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum.”:

Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma

Araştırmanın dördüncü alt probleminde öğretmen adaylarının büyük bir kısmının öğretmenlik uygulamasındaki deneyimlerinden yola çıkarak çocuk katılımı ile ilgili kendilerini yeterli görmedikleri belirlenmiştir. Kendilerini yeterli görmeyen öğretmen adayları bu süreçte deneyim kazanmaları gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca öğretmen adayları ileriki meslek yaşamlarında katılım süreçlerini destekleyecek planlamalara yer vereceklerini belirtmiştir. Buna göre, öğretmen adaylarının, katılımın sağlanmasında mesleki rolleri hakkında farkındalık sahibi oldukları görülmektedir. Çocuk gelişimi, okul iklimi ve toplumsal açıdan olumlu etkileri olan katılım hakkının eğitim kurumlarında uygulanabilmesi için çocukların kendilerini rahatlıkla ifade edebilecekleri ve karar verebilecekleri ortamların oluşturulması gereklidir (UNICEF, 2004). Erbil (2016) tarafından yapılan çalışmada, çocuk haklarının uygulamaya geçirilmesinde önemli bir rolü olan öğretmenlerin çocuk algılarını, sınıfta aldıkları kararları ve uyguladıkları etkinlikleri gözden geçirmeleri gerektiğini belirtmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarından farklı olarak Hareket ve Gülhan (2017) yaptıkları çalışmada, okul öncesi ve sınıf öğretmen adaylarının aynı görüşlere sahip olmakla birlikte çocuk haklarından katılım ve gelişim hakkı ile ilgili yeterli düzeyde bir farkındalığa sahip olmadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Mevcut çalışmada yer alan okul öncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının katılıma yönelik olumlu bir bakış açısına sahip oldukları söylenebilir. Öğretmenlerin çocuk katılımına ilişkin bakış açılarının katılım süreçlerini gerçekleştirme biçimlerini etkilediği (Shaik, 2014; Turnšek, 2016) düşünüldüğünde, öğretmen adaylarının çocuk katılımına ilişkin olumlu bir bakış açısına sahip olmaları gereklidir (Öztürk & Doğanay, 2017). Alanyazında yapılan çalışmalarda öğretmenlerin çocuk katılımına yönelik olumlu bakış açılarının uygulamalarına tam olarak yansımadağı belirlenmiştir (Batistič Zorec, 2015; Turnšek, 2007). Bu durum öğretmenlerin sahip oldukları yetersiz bilginin uygulama süreçlerini olumsuz yönde etkilemesi şeklinde açıklanmaktadır (Lo, Leung & Yuen 2015; Robson, 2016). Öğretmenlerin lisans eğitiminde almış oldukları derslerin çocuk haklarına ilişkin bakış açılarını etkilediği belirtilmektedir (Jerome, 2016; Leblebici & Çeliköz, 2017). Bu yüzden çocuk katılımına yönelik görüşlerin ve uygulamaların değişimi için bu süreçlerin hizmet öncesi eğitimden itibaren ele alınmasının gerekli olacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Bu çalışmada okul öncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının katılıma yönelik olumlu bir bakış açısına sahip oldukları, katılımı sağlamaya yönelik uygulamalar konusunda deneyim kazanmak istedikleri belirlenmiştir. Bu durum göz önünde bulundurularak temel eğitim bölümü ders programlarına çocuk katılımı üzerine zorunlu ya da seçmeli dersler

“İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi”
“Journal of the Human and Social Sciences Researches”
[itobiad / 2147-1185]

Cilt/Volume: 10,
Sayı/Issue: 2,
2021

[1671]

eklenebilir. Öğretmen eğitiminde çocuk katılımına yönelik derslerin yer almasının, öğretmen adaylarının çocuk katılımına yönelik bilince sahip olmalarında ve meslek yaşamlarında katılımı sağlamaya yönelik girişimlerde bulunmalarında etkili olacağı düşünülmektedir. Çocuk katılımının önemi ve rolü ile ilgili farkındalığın artırılması için temel eğitim bölümü öğrencilerine yönelik seminerler gerçekleştirilebilir ve öğrenci kulüplerinde farklı uzmanlar tarafından çocuk katılımına yönelik projelerin gerçekleştirilmesine rehberlik edilebilir. Bu araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulamasında çocuk katılımını geliştirmeye yönelik örnek uygulamalar konusunda uygulama öğretmenleri tarafından rehberliğe ihtiyaç duydukları göz önünde bulundurularak, öğretmenlere çocuk katılımını ele alan hizmet içi eğitimler düzenlenebilir. Bu araştırmada kapsamında sadece temel eğitimi bölümü öğrencilerinin çocuk katılımına yönelik görüşleri sadece görüşmeler yoluyla belirlenmiştir. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda daha büyük çalışma grupları alınarak, farklı bölümlerdeki öğretmen adaylarının çocuk katılımına yönelik görüşleri görüşmenin yanısıra gözlem, araştırmacı günlüğü vb. farklı veri toplama yöntemleri kullanılarak karşılaştırılabilir.

Kaynakça / Reference

- Akyüz, E. (2016). *Çocuk hukuku*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydınlık, A. (2017). *Çocukların gelişiminde okul öncesi eğitimin yeri ve önemi: "Ankara örneği"*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Banko, Ç. (2017). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin tutum, davranış ve görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Batistič Zorec, M. (2015). Children's participation in Slovene preschools: The teachers' viewpoints and practice. *European Education*, 47, 154-168. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1134612>
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2011). *Research methods, design, and analysis* (11th ed.). Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Covell, K., Howe, R. B., & McNeil, J. K. (2010). Implementing children's human right education in schools. *Improving Schools*, 13(2), 117-132. <https://doi.org/10.1177/1365480210378942>
- Danner, S., & Jonynienė, Ž. (2013). The promotion of democratic and civic participation of kindergarten children: Possibilities and environmental preparedness. *Social Education/Socialinis Ugdymas*, 1(33), 18. <https://www.lituanistika.lt/content/54012>

"Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum."

Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma

Doğan, Y., Torun, F., & Akgün, H. (2014). Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 503-516.

doi: 10.14687/ijhs.v11i2.2998

Dönmez, T. (2015). *İlkokul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi profilleri ile çocuk haklarına yönelik tutumları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erbil, F. (2016). Çocuk algısı ve çocuk katılımı. A. Kaya, G. Vural, A. Aydın, (eds.) içinde *Eğitimde farklılık ve katılım hakkı* (s.107-125). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Faiz, M., & Kamer, S. (2017). Prospective teachers' opinions concerning children's rights. *Journal of Education and Learning*, 6(3), 118-128. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1139191>

Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2005). *How to design and evaluate research in education* (6th edition). New York: McGraw Hill.

Figue, A. (2013) *Action for children's rights in education: End of project evaluation report*. Johannesburg: Action Aid.

Gearon, L. (2015). Education, security and intelligence studies. *British Journal of Educational Studies*, 63(3), 263-279. doi: 10.1080/00071005.2015.1079363

Hännikäinen, M., & Rasku Puttonen, H. (2010). Promoting children's participation: The role of teachers in preschool and primary school learning sessions. *Early Years. An International Journal of Research and Development*, 30(2), 147-160. doi: 10.1080/09575146.2010.485555

Hareket, E. (2019). Temel eğitim bölümü öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik bilişsel algıları. *Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 167-180. <http://buje.baskent.edu.tr/index.php/buje/article/view/178>

Hareket, E., & Gülhan, M. (2017). Perceptions of students in primary education department related to children's rights: A comparative investigation. *Journal of Education and Learning*, 6(2), 41-52. <https://www.researchgate.net/publication/311614819>

Horgan, D., Forde, C., Martin, S., & Parkes, A. (2017). Children's participation: Moving from the performative to the social. *Children's Geographies*, 7, 1-15. doi: 10.1080 / 14733285.2016.1219022

Howe, R. B., & Covell, K. (2007). *Empowering children: Children's rights education as a pathway to citizenship*. Toronto Canada: University of Toronto Press.

Husserl, E. (2012). *Ideas : General introduction to pure phenomenology*. London and New York: Routledge.

Johnson, B., & Christensen, L. (2014). *Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches* (5th Edition). Thousand Oaks, California: Sage.

Jerome, L. (2016). Interpreting children's rights education: Three perspectives and three roles for teachers. *Citizenship, Social and Economics Education*, 15(2), 143-156. doi:10.1177/2047173416683425

Karaman Kepenekçi, Y., & Baydık, B. (2009). Zihin engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 42(1), 329-350. <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRBNE56STRPQT09>

Kıraç, Ş. (2019). *Eğitim fakültesi ve hukuk fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Koran, N., & Avcı, N. (2017). Perceptions of prospective pre-school teachers regarding children's right to participate in classroom activities. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 17(3), 1035-1059. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1148072>

Kuckartz, U. (2019). Qualitative text analysis: A systematic approach. In G. Kaiser & N. Presmeg (Ed.), *Compendium for early career researchers in mathematics education* (pp. 181-197). Springer: Switzerland.

Lansdown, G. (2001). *Promoting children's participation in democratic decision making*. UNICEF, Siena-Italy.

Leblebici, H., & Çeliköz, N. (2017). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 307-318. <https://www.researchgate.net/publication/315907896>

Leung Y. W., Yuen T.W., & Chong, Y. K. (2011). School-based human rights education: Case studies in Hong Kong secondary schools. *Intercultural Education*, 22(2), 145-162. doi: [10.1080 / 14675986.2011.567072](https://doi.org/10.1080/14675986.2011.567072)

Lo, Y. L., Leung, Y. W., & Yuen, W. W. (2015). Exploring school ethos: An investigation of children's human rights in two secondary institutions in Hong Kong. *Intercultural Education*, 26(3), 192-209. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1068525>

Lo, Y. L. (2018). Hong Kong pre-service teachers' attitudes towards and knowledge of children's rights. *Education, Citizenship and Social Justice*, 1-17. doi: [10.1177/1746197918800670](https://doi.org/10.1177/1746197918800670)

Long, S. (2017). *Children's rights education in the early years: An exploration of the perspectives of undergraduate students*. United Kingdom: Queens University.

“Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum.”:

Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma

Moss, P., Clark, A. & Kjørholt, A. T. (2005). Introduction. In Moss, P., Clark, A. ve Kjørholt, A. T. (Eds), *Beyond listening: children's perspectives on early childhood services* (pp. 1-16). Bristol, UK: The Policy Press.

Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. California: Sage Publications, Thousand Oaks.

Osler A., & Starkey, H. (1996). *Teacher education and human rights*. London: David Fulton.

Öztürk A., & Doganay, A. (2017). Development of a scale for the attitude towards children's rights education. *Educational Process: International Journal*, 6(3), 26-41. <https://www.researchgate.net/publication/319948113>

Öztürk, A., Eren, M., & Topçu, B. (2019). Sınıf öğretmenlerinin perspektifinden Türkiye’de etkili çocuk hakları eğitimi: Problemler ve öneriler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(5), 2222-2232.

<https://dergipark.org.tr/pub/kefdergi/issue/48569/616817>

Pandey, S. (2007). Human rights awareness of teachers and teacher educators: An investigation. *Human Rights Education in Asian Schools*, 10, 167-174.

<https://www.semanticscholar.org/paper/Human-Rights-Awareness-of-teachers-and-teacher-%3A-An-Pandey/f2089795ac019be489bcbac42f4fb4817aabb736>

Pascal, C., & Bertram, T. (2009). Listening to young citizens: The struggle to make real a participatory paradigm in research with young children. *European Early Childhood Education Research Journal*, 7, 249-262. <https://doi.org/10.1080/13502930902951486>

Pećnik, N., Matic, J., & Tokić Milaković, A. (2016). Fulfillment of the child's participation rights in the family and the child's psychosocial adjustment: Children's and parents' views. *Revija za socijalnu politiku*, 23(3), 399-422. <https://www.researchgate.net/publication/311452027>

Peker Ünal, D. (2010). *İlköğretim öğretmenlerine yönelik web tabanlı çocuk hakları eğitimi programı*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Percy-Smith, B., & Thomas, N. (Eds.). (2010). *Emerging themes and new directions. A handbook of children and young people's participation*. London and New York.

Pilatin, G. (2019). *Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Rinaldi, C. (2006). *In dialogue with Reggio Emilia: Listening, researching and learning*. London, UK: Routledge.

Robson, J. (2016). Early years teachers and young children's rights: The need for critical dialogue. *Research in Teacher Education*, 6(1), 6-11. <https://repository.uel.ac.uk/item/85137>

Sargeant, J. (2017). Towards voice-inclusive practice: Finding the sustainability of participation in realising the child's rights in education. *Children & Society*, 32(4), 314-324.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/chso.12247>

Shah, U. B., Shrestha, R., & Thapa, S. (2016). *Knowledge and attitude regarding child rights among primary school teachers of government school of Dharan sub metropolitan*. 5th International Conference on Family Nursing, June 13-15, 2016 Philadelphia, USA.

<https://www.hilarispublisher.com/proceedings/knowledge-and-attitude-regarding-child-rights-among-primary-school-teachers-of-government-school-of-dharan-submetropolit-17080.html>

Shaik, N. (2014). *The nature of child participation in the reception year (Grade R) in the Western Cape*. Unpublished PhD thesis, University of KwaZulu-Natal, Durban.

Shaik, N. (2016). Teacher beliefs about child participation in Grade R'. *South African Journal of Childhood Education*, 6(1), 1-9. <https://www.researchgate.net/publication/304402164>

Shaik, N., & Ebrahim, H. B. (2015). *Children's agency in grade R: A case for a child participation focus*. Children's agency in Grade R: A case for a child participation focus. *South African Journal of Education* 35(2), 1-8.

Şallı İdare, F. (2018). *Okul öncesi eğitim ortamlarında çocuk katılımı ile ilgili çocukların ve öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şehirli, Y. A., & Ergin A. Z. (2017). Öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumları. H. Asutay (Ed.), *Balkan Eğitim Araştırmaları* içinde. Trakya Üniversitesi, 188, Edirne.

Tozduman Yaralı K., & Güngör Aytar, F. A. (2017). Investigate the participation rights of children into the preschool classes through teachers and children views. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 6(1), 29-47. <https://doi.org/10.14686/buefad.263554>

Turnšek, N. (2007). Children's participation in decision-making in Slovene kindergartens. In A. Ross (Ed.), *Citizenship Education in Society: Proceedings of the 9th Conference of the Children's Identity and Citizenship in Europe* (pp. 147-158). London: Children's Identity and Citizenship in Europe, CiCe.

“Başarılı bir öğretmenin çocukların katılımına önem vermesi gerektiğini düşünüyorum.”:

Okulda Çocuk Katılımına İlişkin Fenomenolojik Bir Çalışma

Turnšek, N. (2009). Children as citizens “here and now” - democratic participation as a core citizenship education in early years. *007 International Magazine for Educational Sciences and Practice*, 5-6, 1-26. <https://www.researchgate.net/publication/235975196>

Turnšek, N. (2016). Teacher’s implicit theories on child participation in preschool. *Athens Journal of Education*, 3(1), 7-18. <https://doi.org/10.30958/aje.3-1-1>

Turnšek, N., & Pekkarinen, A. (2009). Democratisation of early childhood education in the attitudes of Slovene and Finnish teachers. *European Early Childhood Education Research Journal*, 17(1), 23-42. doi: [10.1080 / 13502930802688998](https://doi.org/10.1080/13502930802688998)

United Nations Children’s Fund. (1989). *United nation convention of the rights of the child*.

United Nations Children’s Fund. (2003). *The practice of rights in education: A renewed commitment to human rights education*. Paris: UNESCO.

United Nations Children’s Fund. (2004). *The convention on the rights of the child*. Ankara: UNICEF Turkey.

United Nations Children’s Fund. (2009). *Çocuk katılımı el kitabı*. Ankara: UNICEF Turkey.

Urfalıoğlu, K. (2019). *Demokratik tutum bağlamında çocukların katılım hakkının gerçekleştirme düzeyi: Karşılaştırmalı durum araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Waldron, F., & Oberman, R. (2016). Responsible citizens? How children are conceptualised as rights holders in Irish primary schools. *The International Journal of Human Right*, 20(6), 744-760. doi: [10.1080/13642987.2016.1147434](https://doi.org/10.1080/13642987.2016.1147434)

Waller, T., & Bitou, A. (2011). Research with children: Three challenges for participatory research in early childhood. *European Early Education Research Journal*, 19(1), 5-20. doi: [10.1080 / 1350293X.2011.548964](https://doi.org/10.1080/1350293X.2011.548964)

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

